

EDINOST

Lahja vsak dan, udi ob nedeljah in praznikih, s jutraj. — Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega Stev. 20, I. nadstropje. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. — Nežalostna pisma se ne sprejemajo, rokopiši se ne vračajo. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Stjepan Godina. — Lastnik koncesije lista: Edinost. — Tisk: tiskarna Edinost. — Naročnina: značaj na mesec L 3.—, pol leta L 18.— in celo leto L 36.—. — Telefon uredništva in uprave Stev. 11-57.

Posamezne številke v Trstu in okolici po 10 stotink. — Oglasi se računajo v število ene kolone (72 mm). — Oglasi trgovcev in obrtnikov po 20 stot.; obrtnice, zahvale, poslanice in vabila po 40 stot., oglasi denarnih zvezd po 80 stot. Mali oglasi po 10 stot. beseda, najmanj pa L 1.—. Oglase sprejema inšerati oddelček Edinosti. Naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti. Uprava in inšerati oddelček se nahajata v Trstu, ul. sv. Frančiška Az. 20.

Iz Jugoslavije.

Optimizem o rešitvi vprašanja ni utemeljen!
»Slovenski Narod« je 4. t. m. objavil naslednji dopis iz krogov jugoslovenske mirovne delegacije:

Pariz, 29. decembra 1919.

Z nemalim začudenjem smo čitali v Vašem cenj. listu od 23. t. m. iz Pariza datirano vest, da so se že pričela direktna pogajanja med Jugoslovenci in Italijani glede rešitve jadranskega vprašanja. S kom vendar bi se bili Jugoslovenci pogajali, ko je znano, da se laški minister zunanjih stvari, Scialoja, nahaja že več časa v Rimu in da Nitti ni še došel v Pariz? Tudi o zelo optimističnem razpoloženju, ki bi ga imela v Parizu, ni bilo nič znano. Ali naj se morda smatra zadnji Wilsonov načrt, ki ga je objavila »Era Nuova« in po njej v prevodu prinesla tržaška »Edinost« za ugodno rešitev jadranskega vprašanja? Kolikor je bilo mogoče doznati, odgovarja ta objava »Era Nuova« še precej resnično. A spomnimo se, da je Clemenceau in Lloyd George v Londonu izročila Scialoji, napravljala baje Italiji še večje koncesije. Posebno ne sme pozabiti, da ni napačna ideja vnesne države, ki jemlje naši državi preko 200.000 Slovencev in Hrvatov vrhu onih 350.000, ki ostanejo pod Italijo. Meje te vmesne države niso v Wilsonovem načrtu določene, zelo pa je verjetno, da bo ta meja vključevala Postojno, Logatec, Idrijo in Cerkljico. Italiji pa daje ta načrt otok Lošinj, Unije in Vis ter ji vrhu vsega še ponuja nevtralizacijo naše obale do Boka Kotorske in mandat nad celo Albanijo.

Ako želi Nitti vlijub vsemu temu še direktnih pogajanj z Jugoslovenci, znači to, da se tudi s temi velikimi koncesijami ne zadovoljuje in da upa od Jugoslovenov več dobiti, nego ma dovoljujejo zavezniški, ozir. Ameriki.

Četovo ni še vzroka za pesimizem, ali vzbujanje prevelikega optimizma skoduje ne samo radi razočaranja, ki mora slediti, temveč tudi iz razloga, ker more v Italiji in pri zavezniških roditeljih mnenje, da smatramo slične rešitve res za ugodne.

Ustavni odbor.

BELGRAD, 6. »Pravda« javlja: V zvezi z volitvenim zakonom in predložitimi volitvami je vlada na zadnji seji razpravljala tudi o vprašanju ustavnostnega odbora. Ker je vprašanje izvršitve ustavnega projekta obenem tudi politično vprašanje, so sklenili, da bodo ta odbor tvorile vse politične stranke razmerno po svoji moči ter bi bili v njem kot člani tudi neopredeljeni politiki Jaša Prodanič, dr. Smolčak in predsednik parlamenta dr. Pavlovič. Da bi bila ustava izdelana na podlagi pravnih principov, bi bilo za člane odbora pozvani tudi 6 vseučilišnih profesorjev iz Belgrada, Ljubljane in Zagreba. Vlada je sestavo ustavnega odbora zasnovala tako, vendar pa ni mnogo nade, da bo res tudi sestavljen. Zelo verjetno je, da bo opozicijski blok odbil vsako sodelovanje v tem važnem poslu. Danes se smatra, da se bo ponovil isti primer, kakor se je odigral pod kraljem Aleksandrom, ko so radikalci odbili sodelovanje pri izvedbi ustave. Naše mišljenje je, pravi list, da mora v tem primeru vlada sama izdelati ustavo ter da kot večšake in sodelavce pozove vseučilišne profesorje.

Novi poslaniki.

BELGRAD, 6. Novopostavljeni poslanik v Washingtonu Jovanović je prišel v Pariz, da se pripravi pri ministru za zunanje stvari dr. Trumbiću. Naš novi poslanik v Londonu dr. Gavrilović je prišel tjakaj.

Volitev poslancev.

BELGRAD, 6. Ministrski svet je pretrgal razna načela, po katerih bi imel minister za konstitucijo dr. Paleček izdelati ureditve volitev narodnih poslancev. V demokratskih krogih se trdi, da bo ta ureditve gotova v enem tednu. Pravijo, da bo manjšinam zagotovljeno večje število poslancev, kakor je bilo dosedaj v kraljevini Srbiji. Nove volitve bi bile 16. aprila, med tem ko se ni odločeno, ali se bodo obenem opravile tudi volitve za konstitucijo.

Pogajanja z Romunsko.

BELGRAD, 6. »Politika« prinaša brzojavko iz Bukarešte o namizljenih razgovorih med našo in romunsko državo glede nekaterih teritorialnih vprašanj v Banatu ter pristavlja: To brzojavko prinašamo samo zato, da bi se še enkrat pokazalo, na kak način ljudje iz Bukarešte, naj se imenujejo »Bratani« ali »Vajda«, gledajo na naše mešnebojne odnose. Absurdno je že samo misliti na kakšno popuščanje v Banatu, kjer bi ni po tej vesti morali še dalje odstopiti od svojega narodnega teritorija v zameno za materijal, ki so ga nam Romuni nasilno in brez razloga zadržali.

Nerodna banka kraljevstva SHS.

BELGRAD, 6. Med zastopniki srbske Narodne banke in med finančnim ministrom dr. Veljkovićem je bil sklenjen sporazum, da se srbska Narodna banka preimenuje v Narodno banko kraljevstva SHS. Sporazum je bil sklenjen na tem temelju: 1. Glavnica Narodne banke SHS bo znašala 50 milijonov dinarjev v zlatu, podeljenih na pet kol po 20.000 akcij. 2. Vsi državljani kraljevstva SHS imajo pravico, da se udeležujejo pri podpisovanju novih akcij. 3. Država odstopa banki za čas, dokler trajajo njeni privilegiji, v svrhu osnovanja kovinske podlage za izdajo bankovcev znesek 350 milijonov dinarjev. To svoto tvori kovano zlato in terjatve in inozemstvu. 4. Vprašanje o zameni kron se prepušča državi. Kadar da država v promet državni dinar, ga bo banka sprejela v svojih blaginjah in izvrševala tudi izplačila, toda brez vsakega rizika za sebe. 5. Država je udeležena pri dobitku s 50%. Delniška dividenda ne sme biti večja kakor 8%. Obresti se ugotavljajo s 6%. 6. Država

ima pravico, da eskontuje bone finančnega ministrstva do višine 100 milijonov dinarjev. 7. Bankovci morajo biti do ene tretjine pokriti v kovini.

Poraz radikalcev v Bosni

sporne točke toliko skrbijo, da se sme pričakovati, da se sporazum doseže in uresniči. V ta namen se omenjajo bistvene točke, glede katerih je dosežen sporazum in ki so večinoma iste, kakor so bile navedene v američanskem spomeniku z dne 27. oktobra italijanski delegaciji.

Iz te spomenice se naglašja, da je predsednik Wilson že od začetka sprejel mejno črto od reke Raše do Karavank. Ta črta prekršča znatno ono, ki bi bila narodnostna meja med Italijo in Jugoslavijo. Z določitvijo te črte se priključiti nad 300.000 Jugoslovenov Italiji!

Nadalje pravi spomenica: »Ali, zemljepisni položaj Italije in istočasno nje gospodarske potrebe — ki so se naglašale v opravičbo tega težkega nasilja na narodnostnem načelu — so sklonile predsednika Wilsona, da je šel še dalje, pritrdivši premeknitvi črte proti Vzhodu, tako, da dobi Italija tudi ozemlje Labina, četudi se s tem še znatno pomnoži število Jugoslovenov, ki se priključijo Italiji.«

Spomenica pravi nadalje: »Da se pomočjo strategična jamstva, ki jih zahteva Italija, je predsednik Wilson sporazumom z italijansko vlado pritrdivši ustanovitvi vmesne države med italijanskim istrskim ozemljem in kraljestvom SHS. V tej državi bi bilo okoli 200.000 Slovanov in okoli 40.000 Italijanov, ki bi bili podrejeni avtoriteti Zveze narodov!« Potem nadaljuje: »V želji, da se odpravi vsako strategično ogrožanje Italije od strani kraljestva SHS, je predsednik Wilson pritrdivši — in vladni Anglije in Francije ste srečni, da se morete pridružiti taki odločitvi — trajni demobilizaciji jesijskega okolišja.«

Z ozirom na prigror Italije, da bi v telesni vmesne države v državo SHS tvorilo ogroževanje Italije, izjavljajo zavezniki, da se skrb za uravnavo bodočnosti te svobodne države prepusti Zvezi narodov, ki naj — v skladu z italijanskimi zahtevami — podeli mestu reškemu vsi avtonomiji, ki jo je uživalo pod avstro-ogrsko vladavino!

Spomenica priznava »modrost in umerjenost« italijanske vlade na reševanju težkega dalmatinskega vprašanja. Cenijo, da je italijanska vlada prav razumevala vrhovne koristi Italije, odkrši se teritorialni zahtev, katerih udeleževanje bi imela za posledico trajen spor s prebivalci države SHS in bi bilo omogočeno vsako prijateljsko razmerje z njimi. Da se pa zavarujejo vse koristi in čustva italijanskega plemena, je določeno, da dobi mesto Zader posebno vladavino. Zemljepisni položaj Zadra je tak, da mora pripasti k jugoslovenski državi. Zato pa, da pripade k jugoslovenskemu carinskemu režimu, dobi Zader popolne pravice pod suvereniteto Zveze narodov in svobodo nadzorstva nad lastnimi koristmi.

Spomenica razpravlja nato o dalmatinskem otočju in pravi, da ti otoki pripadajo Jugoslaviji etnično in gospodarsko. Vendar so zavezniki prisodili Italiji: 1. skupino Pelagurži; 2. Vis in otoke, ležeče na zapadu od nje; 3. Lošinj in Unije. Ti otoki pa se morajo tudi demobilizirati, a pridejo pod polno suvereniteto Italije. Ta poslednja pa mora priti do sporazuma s slovenskim prebivalstvom Visa, ki se mu mora privoliti popolna krajevna avtonomija!

Glede Albanije pravi spomenica, da dobi Italija — poleg suverenitete nad Valono — od Zveze narodov mandat za upravo Albanije, izvenjsko južno ozemlje, ki pripade Grški.

Spomenica trdi, da te določitve odgovarjajo zgodovinskim aspiracijam Italije, ji zagotavljajo nadzorstvo nad Jadranom ter jo zavarujejo pred morebitnimi napadi Jugoslavije.

Spomenica razpravlja potem o drugih zahtevah Italije, ki bi bile: 1. nadzorstvo Italije nad diplomatskimi odnosi mesta Zadra; 2. Reka naj se odcepi od svobodne države in postane naj povsem neodvisna, dočim naj se pristanišče in železnica prepustita svobodni državi; 3. neposreden stik med mestom Reko in italijanskim pokrajino Istre na ta način, da se opek pas ozemlja od obrežja Reke do Voloske, med železnico in morjem, priključijo Italiji, da se italijanska meja premakne bolj na vzhod na način, da se vključijo v to mejo vsa Istra; 4. otok Lastovo naj se priključijo Italiji.

Spomenica odgovarja: Zader se sicer priključijo Jugoslaviji, dana pa mu bodo svobodna odločanja, seveda pod pogojem odobritve od strani Zveze narodov, ki bo gotovo uvaževala italijansko mesta. Zahteva Italije, da bi se Reka odcepila od svobodne države, pa povzroča zaveznikom »resne težave«, radi česar ji ne morejo ustreči, ker svobodna država ne bi mogla obstajati brez Reke. Da pa se zagotovi italijansko Reke, dobi mesto popolno avtonomijo, kakor jo je imelo v Avstro-Ogrski. Zahteva po priključitvi tistega ozkega pasu od Plominia do vrat Reke naleta na težave praktične narave. Reka s svobodno državo bi bila že v stiku z Italijo po morju in na kopnem kakih 100 kilometrov dalje. Ustrezno je torej popolnoma ozirom čustvene naravi, ki jim Italija pripisuje veliko važnost, dočim novi načrt ne bi bil praktično izvedljiv. Posebno še, ko Italija privoljuje, da železnica pride v mejo Jugoslavije, spomenica ne more razumeti, kako korist bi imela Italija od po-

sesti tistega ozkega pasu zemlje, razum, ako bi videla Italija kako korist v obnemoglosti svobodne države. Težave bi bile tudi pri carinskem nadzorstvu obmejnih straž in pri drugih sličnih stvareh na ozemlju s tako čudno obliko. Taka uredba bi bila proti vsem zemljepisnim načelom in proti vsem gospodarskim in teritorialnim koristim.

Spomenica omenja nadalje, da bi — če bi se sprejel predlog Italije glede Liburnije — porastlo število Jugoslovenov, ki se priključijo Italiji. S tem v zvezi priobčuje brzojavko ameriškega drž. tajnika Lansinga Tittoniju z dne 12. novembra. Ta brzojavka ugotavlja, da je ustrezno zahtevi Italije glede meje na Brennerju, s čimer dobi obsežno ozemlje, obljubeno od tujih elementov; da je ustrezno zahtevi Italije po zemljepisno močni meji na Vzhodu, s čimer pridejo zopet v mejo Italije tuji elementi; ustrezno je zahtevi Italije po osvoboditvi njenih plemenskih bratov, čeprav pride s tem tudi večje število ljudi drugega plemena pod suvereniteto Italije; ustrezno je zahtevi Italije po pomorskem nadzorstvu Jadrana s tem, da se ji izročajo trije ključki tega morja: Pula, Valona in osrednja otoška baza. Poleg teh koncesij se je privolila Italiji še vrsta drugih na Tirolskem, na Koroskem in v Istri. V želji — pravi brzojavka Lansingova — da bi postopali velikodušno, da, več nego velikodušno, smo zadovoljili zahtevi Italije po italijanskem mandatu v Albaniji, nadejaje se, da naši napori za pomirjenje zadobe velikodušen odgovor od strani italijanskih državnikov.

Z ozirom na to Lansingovo brzojavko pravi spomenica, da so simpatije, ki si jih je pridobila Italija, temeljele vsledkar na pravici narodov do uresničenja svetega načela neodvisnosti in svobode samoodločbe! Četudi se — nadaljuje — majhne osamljene skupine, obkrožene od prebivalstva druge narodnosti, ne morejo priključiti ozemlju svojega naroda, od katerega so v resnici ločene, načelo ostaja vendar v svoji splošni obliki in ni ne pravično in ne dopustno, da bi se anektirala kot vojna pridobitev ozemlja, obljubena po drugem plemenu, hrepenenjem in tudi sposobnem za ustvaritev svoje narodne države. S tega stališča ni priporočljivi politike, ki bi priključala Italiji čisto slovenska ozem

vešča, on je ves ta čas na vašo razpolago, še danes ga nečete odslužiti na njegovo izrecno prošnjo, on zahteva plačilo. Zakaj človeka, ki vam je na razpolago, je treba plačati. Gospod conte, pisno hudo, ampak želimo vam vseeno gospodaru. Ki Vas 13 mesecev ne bi plačal in zraven pa ženo in tri zdrave, lačne otročiče, je radi tega, da bi enkrat poizkusil, kaj se pravi čakati na »odgovor«. Kedar bo enkrat konec tega nesrečnega birokratijskega?

Vprašanje učiteljskih prejemkov v zasledenem ozemlju. Generalni civilni komisariat sporoča: Ob zasedbi je učitelstvo v Julijski Benečiji dobilo prejemke, ki so segali od najmanjšega prejemka 100 K do največjega 400 K na mesec. Prvi ukrep italijanske uprave je bil, da je uklenila, da se držišnja doklada, ki jo je dovolila prejšnja vlada, ki pa se ni povsod izplačala. Izplačala v vzvratnih učinkom od 1. januarja l. 1918. dalje v lirah po 40% ključu do 30. aprila in v lirah po 80% ključu od majnika m. l. dalje. Izdali, ki jih je imela država vsled tega samo za leto 1918, so dosegli okoli enega milijona lir. Ker se je pa smatralo, da skupni prejemki ne zadostujejo za življenjske potrebe, je vlada dovolila vsemu učitelstvu od 1. majnika dalje mesečni prispevek 100 lir ter izjavila, da je pripravljena v vsi mogoči dobrohotnosti in pravdnosti razmišljati še nadalje privolitve. Uklenila se je uvedba Berenini-jevega zakona za učitelje v Julijski Benečiji, kateri je bil zaradi znanih gospodarskih koristi, ki jih daje, v Italiji enodušno sprejet ugodno. Učitelstvu v Istri, na Gorškem in v pridruženih okrajih so se dovolili skupni prejemki, kakor jih določa Bereninijev zakon, nekakšno končni ureditvi po pristojnih zastopih. Učiteljske se v prejemkih izenačujejo s učitelji v vsi mogoči najmanjši povpreček L. 1200.—. Ti ukrepi, s katerimi se mladim učiteljem področjejo v v nekaterih celotno potrošnje njihovi prejemki, bi obremenili državo na leto z znatno nad sedem milijonov lir. Istotako učitelstvu navedenih privolitve ali smatralo za zadostne, posebno zadržujoč, da se starejšim učiteljem napram mlajšim niso priznali primerni približki, in želeč, da bi se poleg skupnih prejemkov, kakor jih določa Bereninijev zakon, dovolila tudi stamarna. Vrše se pogajanja, da se reši neprijetni položaj, ki je nastal vsled stavke, ki je izbruhnila in je v veliko škodo za štolsvo. — Najmanjša plača je znašala 1. januarja l. 1918, na Gorškem K 800.—, v Istri K 960.—, sedanja najmanjša plača znaša na Gorškem L. 1772.—, v Istri L. 2117.—, nova najmanjša plača pa znaša na Gorškem L. 3380.—, v Istri L. 3380. Največja plača je znašala 1. januarja leta 1918, na Gorškem K 2700.—, v Istri K 3480.—, sedanja na Gorškem L. 6756.—, v Istri L. 6380.—, nova na Gorškem L. 7500.—, v Istri L. 7580.—. Nove najvišje plače se zvišajo za L. 360.— za vsako osebo, če mora dotičnik preživljati več kot štiri osebe.

Kaj je z našimi selitvenimi vlaki? Dosedaj je sel redno vsak mesec po en transport naših izselencev v Jugoslavijo. Bile so to izključno družine državnih uradnikov, večinoma nižjih, ki so bili od najvišjih oblasti odsluženi iz službe in so si poiskali drugje svoj kruh. Dosedaj je šla stvar gladko. Vsaka družina je dobila po en vagon zase in za svoje prenočišče, vse brezplačno. Uradne formalnosti so bile neznatne, in z veseljem smo ugotavljali, da merodajne oblasti v polni meri razumejo važnost vprašanja ter čim prej spravijo v varno zavetišče ljudi, ki so brez lastne krivde sebi in drugim v nadlego. Naenkrat pa je postalo drugače. Prišla je brzojavka od ministrstva iz Rima, ki odpravlja brezplačnost prevoza. Kdor se hoče izseliti, mora plačati prevozno. Vzdržni se je tak oblik birokratskega oružja, da je ustavil ne samo izseljenke vlake v Jugoslavijo, ampak tudi one v Nemško Avstrijo in v Čehoslovaško. Vsaka intervencija je zaman. Referent pri ravnateljstvu železnice ima svojo brzojavko, katero čuva z mudičavo skrbjo, tako da ne pove niti njegove številke, ki bi vendar pri nadaljnjih intervencijah pomagala; zahtevati prepis, bi bila blaznost. Na generalnem civilnem komisariatu nihče ne ve ničesar. Čim pove uradnik na kratko, kako stvar stoji, pade z nebes, kakor meteor v novembrski noči, ter te prijazno pošlje v sosedno sobo. Na kvesturi je ravno tako. Pozvani smo sicer, naj napravimo vlogo ter razložimo svojo stvar. Ker pa se bojimo, da ta vloga zopet ne bo prišla v prave roke in ker je rešitev vprašanja skrajno nujna, storimo to javno ter pozivljemo tistega gospoda pri vladni, v čigar kompetenco spada zadeva, da se še takoj popravi in jo ugodno reši. Kakor pri prejšnjih transportih, katerih je šlo do sedaj kakih petdeset in ki so se vršili gladko brez vsakega nekega dogodka, gre tudi sedaj za družine državnih uradnikov. Tisti višji uradniki, ki bi transport lahko plačali, so že davno čez mejo. Ostali so je nižji uradniki, ki so se držali svoje službe, dokler so mogli.

Večina primerov je celo taka, da je tu je družina uslužbenec, dočim je on sam že prej šel čez mejo, si našel službo in nov dom ter sedaj pričakuje svoje družine. Med tem časom so pošli morebitni prihranki, mali uradnik je drugod ravno tako uslužbenec plačan kot tukaj, zraven važno razmerje, večmesečno dvojno gospodarstvo. — odkod naj vzame družina denar, da bi plačala transport? Ker je sedanja vlada dolžna skrbeti za svoje uslužbence,

pozivljemo merodajno mesto, naj stori svojo dolžnost ter poskrbi, da pridejo ti bednički na varno. In to takoj, brez birokratskih zavlačevanj in tudi brez prijaznih obljub. Na prijazne besede smo mi navedeni po salonih, v uradnih poslih pa pričakujemo hitrega stvarnega umevanja in — činov. Se eno: Čujemo, da gre v pridruženih dveh čehoslovski transport brez ovire kot dosedaj. Kaj nam to pomeni? Ali mogoče dvojno mero? — Jugoslovanski selitveni urad.

Za veliki Ciril-Metodov ples, ki se bo vršil v soboto, 10. t. m., ob 20% zvečer v vsi prostorih Narodnega doma v korist naše ubožne dece, ki obiskuje slovensko šolo v Trstu, so vse priprave v polnem teku. Kakor smo že poročali nastopi razen slovečega pariskega fotografa tudi znamenita ciganka, ki napove vsakemu srečo. Vršila se bo ameriška licitacija za... to ostane pa še skrivnost. Tudi tekmovalstvo za lepoto bo gotovo zanimivo, saj bo hotela biti vsaka najlepša. Med pesniški točkami se uprizori skajni balet, katerega pripravlja pesnik učitelj g. Bžak. Že dalje časa mislilneje. Preskrbljeno bo pa tudi za želedec, paviljoni bodo polni najboljših stvari, točilo se

boje priznava dobro belo vino našega Pertota iz rojanskega Tarabosa, za črno pa nam jamči trgovec z vinom g. Gušić iz ulice Settefontane 23. Kozarce je treba prinesiti s seboj. Z ozirom na velike stroške, ki so spojeni s to prireditv

9. sežanskega Krasa nam pišejo: Počivajo šolskega leta smo dočkali, a šolskih knjig po večini še ni. Naše prejšnje čitanke so bile prvovrstne, mnogole, so se meriti z najboljšimi berili naprednih narodov, sedanja berila, kar jih imamo, pa so takda se človeku zdi, da smo padli nazaj v 12. stoletje. — Po večini pa knjig še ni. Očepod nadzor, profesor Demonte, doma iz Furlanije, pravi, da ga bo že vse prešlo; ačia niso še vse knjige izšle. To je res. Toda iz pozitivnega vira vemo, da je n. pr. katoličkim že več mesecev na prodaj v Gorici, torej bi ga otroci že lahko imeli. Kasne skuze ga boste peji zdej peresli? Ma kumò na ta timp, parsè che dev à bevi un kvartin. Arividozi, šolska knjiga; otroci pa seveda ne bodo umrli, če nimajo knjig v roki ravno 1. februarja. Ubogi Kante, kako razpada tvoja gonosna zapuščina!

Iz Vipave. Silvestrov večer vipavske čitalnice je preprčil mnogobrojne udeležence, kako prijetna in neprisiljena je zabava, ko so po desetletjih bralomojnega sovraštva zopet najdeli nekdanja politična nasprotnika v najlepši slogi in vzajemnem delovanju. Svetovni krvavi ples ju je združil v dneh bratstva in trpljenja, skupni nastop na Silvestrov večer pa sprilje, da hočeta ostati združena tudi še v dneh nemarnosti in zasedbe. — Vse pevske točke sporeda je izvajal, v popolno zadovoljnost poslušalcev, mešani zbor cerkvenih pevki in pevcev pod vodstvom g. organista, menjalo se v nastopu z naraščajem tamburaškega društva iz Lozice, ki je neumorno in povojno sviral po večini same slovenske skladbe. Čitalniški čitanti so skrbeli s svojimi »Dr. Vseznalom« za obilen smeh med gledalci. Polhalno je omeniti, da so se, ob splošno sigurnem nastopu, posluševali tepe in pravilne slovenske ter enkrat opuštni narečje, ki ni vedno na mestu. — G. Fr. M. je podal v svojem polnočnem, mestoma sarkastičnem govoru, precej jasno sliko o vsem dejanju in nehanju Vipavk in Vipavcev pred vojno, med vojno in po vojni. Pozival je Vipavce, da bi delovali v združenosti moči, v strpljivi vzajemnosti, v medsebojnem prijateljstvu k dosegu skupnih ciljev v čast in slavo narodu. Končal je svoj, večkrat z odobravanjem prekinjen govor z »Bilo srečno in svobodno leto 1920!« — Po polnoči se je razvil prosta zabava, ki je trajala do ranega jutra. Pogrešali smo sicer na Silvestrovem večeru nekaj, da ni živih starih čitalnicarjev. Prepričani smo, da ni bila vzrok njihove odsotnosti narodna mladost, ampak je preklekano slabo vreme, ki tlačilo vpliva na razpoloženje. Mladi in delavni čitalniški odbor naj pa je krepko vztraja pri začetnem kulturnem delu, saj ima med svojimi nad 200 članov dovolj delavnih in zmognih moči!

Duša cesarja Viljema razgrajena!

Obrobne opazke cesarja Viljema na predloženi mu listinah, pisanih in brzojavah prihajajo sedaj v svet druga za drugo in postajajo čim bolj razodene. Vsek grogovit glasnik: Kriv leži Kriv v prvi vrsti! To opazke, ki kriče izrazi njegove imperatorske nadutosti, nasilnosti in nebrzdne polnepe po svetovnem gospodstvu; njegove brezvestnosti in brezčutnosti v izbiranju sredstev in poti, torej popolna, absolutna gotovost o njegovi volji, da prek mora človeške krvi urediti svoje poldenske načrte.

12. junija 1914. je nemški cesar obiskal avstrijskega prestolonaslednika Frana Ferdinanda v Kopništu, da se dogovorita glede »zadnjih ukrepov«. Nadvojvoda je obžaloval, da se grof Tisza upira, ker ne razume, da je treba privoliti v neke teritorialne koncesije, da se pridobi Rumunska za vstop v vojno na strani osrednjih vlad. To je povedal nemškemu poslaniku na Dunaju, Tschirschkyemu, avstrijski minister za zunanje stvari, grof Berchtold, po svojem povratku iz Kopništa.

Na brzojavki, ki mu je sporočila o tej nepopravni Tisze, je pripomnil cesar Viljem: »To ni možno, da bi Tisza stajal v nevarnost politiko zveze iz ozirov na notranjo politiko.«

Po atentatu v Sarajevu je rekel cesar knezu Monaskemu: »Vse moje delo dvajsetih let je treba prenosovati.«

30. junija je Tschirschky brzojavil nemškemu državnemu kancelarju Bethmann-Hollwegu, kako da se čudi — ker on da ni posvečen v tajnosti bogov —, kako da govore na Dunaju tudi resne osebe, da je treba ostro postopati proti Srbiji.

Na to brzojavko je zapisal cesar Viljem opazko: »Ali sedaj, ali nikoli!«

Nemški poslanik je poročal v Berlinu, kako da porabil vsako priložnost, da mirno, a odločno svari Avstrijo pred vsakim prenapetim ukrepom.

Na to poročilo je zapisal cesar besno opazko: »Kdo ga je proslavil v to? Bedast je! Ta stvar se ga ne tiče. Kar stori Avstrija, zadeva le njo. Če pojde slabo, poročamo, da Nemčija ni soglašala!« Tschirschky naj neha s temi neumnostmi! Srbe je treba likvidirati — in to hitro!

Tschirschky je menil, da je treba upoštevati splošni položaj Evrope in posebno izvrstne odnose med Srbijo in Italijo. Cesar je pripomnil: »Ni treba reči: debelo neumnost so to!«

5. julija — torej po umoru v Sarajevu — je cesar Viljem sprejel v Potsdamu grofa Hoyosa, načelnika pisarne grofa Berchtolda. Hoyos mu je izročil neko pismo cesarja Frana Josefa in Berchtoldovo spomenko. Cesar je dal Hoyosu slovesno zagotovilo, da more Avstrija popolnoma računati na Nemčijo. Treba da je brez odlašanja postopati proti Srbiji. Seveda bo Rusija nasprotovala. Že leta da v m. m. cesar, računal s tem primerom. Če izbrulne vojna, bo Nemčija lojalno korakala z Avstrijo. (Kako hinavsko je bilo torej tisto poznejše zadrževanje, da se je Nemčija do zadnjega trudila s posredovanjem, da bi se spor mirno poravnal!)

7. julija so sklenili na Dunaju ultimatum Srbiji, a avstrijski poslanik v Berlinu je brzojavil na Dunaj, da je Tschirschky odpoklican z Dunaja radi »nekekebnega postopanja«.

Cesar Viljem je brzojavil s križanke v norveških vodah: »Zadrževati je treba izpraznjen Sandžak. Potem nastane takoj velik hrup. Neizogibno potrebno je, da ima Avstrija Sandžak, da se prepreči Srbiji dohod do Crngore in da ne dobi dohoda do morja.«

Vsed vesti, da Avstrija čaka na odhod Poincaréja v Petrograd, je pripomnil cesar: »Kako škoda je!«

28. julija je nemški poslanik Lichnowsky (ki so ga potem zigosali kot veleizdajco) izjavil v Londonu, da Nemčiji ni nič znano o avstrijskem ultimatumu Srbiji! Cesar na to:

»Prav dobro! AH, traba je povedati Greyu resno

in odločno